

Nr 432.

Av herr **Larsson** i Östersund, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 190, angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer m. m.

Till årets riksdag har Kungl. Maj:t avlåtit en proposition nr 190 om bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer, i vilken bl. a. föreslås, att subvention skall utgå icke enbart som hittills till städernas och de stadslignande samhällenas utan även till landsbygdens barnrika familjer, som i ekonomiskt avseende äro att hänföra till gruppen mindre bemedlade. Den statliga subventionen förutsättes utgå dels till anskaffande av eget hem och dels till att bestrida de årliga avgälderna för detsamma.

De för landsbygden föreslagna statliga bidragsbestämmelserna för ovan nämnda ändamål skilja sig i flera avseenden väsentligt från dem, vilka för närvarande gälla för städer och stadslignande samhällen. Då emellertid såväl grunderna för den statliga subventionen som en fyllig motivering för desamma återfinnas i propositionen, torde de i detta sammanhang icke tarva någon upprepning. Vid blott en flyktig granskning av framlagda förslag rörande bostadsförsörjning åt mindre bemedlade barnrika familjer på landsbygden kan man dock omedelbart med tillfredsställelse konstatera, att Kungl. Maj:ts proposition utformats under större hänsynstagande till landsbygdskommunernas ekonomiska bärkraft och resurser i övrigt än vad de sakkunniga i sitt under föregående år avgivna betänkande gjort. Så är exempelvis fallet i fråga om kraven på landsbygdskommunernas ansvarighet för blivande egnahemsägares ränte- och amorteringsskyldigheter gentemot staten, och på grund härav har man anledning hoppas, att ett större antal kommuner än vad eljest skulle bliva fallet med statens bistånd söker ordna bostadsfrågan för sina mindre bemedlade barnrika familjer.

Men även om man med glädje kan notera detta faktum, måste det oaktat bestämt hävdas, att Kungl. Maj:ts förslag tyvärr blott delvis löser problemet om bostadsanskaffning för mindre bemedlade, barnrika familjer på landsbygden. Trots Kungl. Maj:ts i många avseenden till synes generöst utformade bidragsbestämmelser komma stora delar av landsbygdens befolkning — detta gäller i synnerhet skogs- och flottningsarbetare och med dem likställda i fråga om årliga inkomster — icke att kunna benyttja sig av reformen, som framför allt kräver betydande årliga ekonomiska prestationer av dem, som av staten förhjälpas till egna hem.

För att närmare motivera detta generella påstående torde det vara lämpligt härleda bevisföringen ur visserligen beräknade men dock säkerligen all-

mängiltiga kostnadsförslag för egna hem av den typ och kvalitet, som förslaget avser. På sidan 53 i propositionen återfinnes en sammanställning, uppgjord av statens lånebyrå och avseende att uppvisa storleken av standardhyran för ett nybyggt egnahem för mindre bemedlad, barnrik familj på landsbygden. Beräkningen är upprättad för ett en-familjshus om 3 rum och kök. Enligt den uppgjorda kalkylen skulle de årliga avgälderna för ett dylikt egnahem ställa sig på följande sätt:

Ränta och amortering å bostadsanskaffningslån.

Ränta och amortering på $\frac{5}{9}$ av lånet under 20 år	kr. 342: 50	
Ränta efter 3,3 % på $\frac{2}{9}$ av lånet	» 66: —	
Återstående $\frac{2}{9}$ av lånet är räntefritt	»	408: 50

Övriga utgifter för fastigheten.

Uppvärmning	kr. 150: —	
Skatter	» 65: —	
Vattenförbrukning	» 25: —	
Sotning	» 5: —	
Försäkring	» 40: —	
Underhåll och reparation	» 100: —	385: —

Kr. 793: 50

Standardhyran skulle således i detta exempel i avrundat tal uppgå till 795 kronor, på vilket belopp familjebidrag skulle komma att utgå enligt nedanstående förteckning:

Standardhyra	Familje-bidrag för	3	4	och 5 barn
kronor 795: —		238: 50	318: —	397: 50

Egnahemsägaren har i detta fall att erlægga en verklig hyra av 556: 50 vid 30 procents subvention, 477: — vid 40 procents och 397: 50 kronor vid 50 procents subvention.

För att för Norrlands vidkommande erhålla en säker utgångspunkt för bedömandet av byggnadskostnader och årliga avgälder för egna hem av här i frågasatt typ och kvalitet har en byggnadssakkunnig person, väl förtrogen med byggnadsförhållandena på den jämtländska landsbygden utfört en kostnadsberäkning av ett par typer av HSB:s småstugor, nämligen typ 2 a Trosa om två rum och kök med ett ytinnehåll av 59,9 kvm utvändigt mått och typ 3 a Öregrund om tre rum och kök om tillsammans 67,8 kvm likaledes utvändigt mått. I beräkningarna förutsattes, att småstugorna byggas av material, motsvarande det, som kommer till användning i s. k. monteringsfärdiga trähus, att hela grunden utgräves och att fastigheten förses med centraluppvärmning och avlopp, dock icke vattenledning, vilken sistnämnda ställer sig rätt kostbar på den rena landsbygden. Fyllningshus av samma

storlek anges vara omkring 10 % billigare i uppförande. Byggnadskostnaderna för den större typen uppskattas till 12 000 kronor och för den mindre till 10 000 kronor, i vilka belopp tomtvärdet ingår. De årliga avgälderna överensstämman ganska nära med dem, vilka beräknats av statens lånebyrå utom i fråga om underhålls- och reparationskostnader, som blott upptagits till 50 kronor per år mot byråns 100 kronor. Vattenavgiften har också kunnat helt strykas ur den årliga utgiftskalkylen, enär som förut framhållits, vattenledning icke medtagits i byggnadskostnaderna. De för ovannämnda småstugor angivna byggnadskostnaderna torde kunna anses fullt tillförlitliga och normerande för norrländska förhållanden. Som jämförelse kan nämnas, att HSB:s Riksförbund uppskattar byggnads- och tomtkostnader för här beräknade typer till respektive 15 000 och 16 000 kronor, varvid egnahemsägaren förutsättes medverka vid stugornas montering, så att priset härigenom kan hållas något lägre än om stugorna bortsattes på entreprenad.

För typ 2 a Trosa, således den mindre om två rum och kök, skulle en sammanställning av byggnadskostnader och årliga avgälder te sig, som följer:

Ränta och amortering å bostadsanskaffningslån.

Lika som i exemplet, hämtat ur propositionen eller kr. 408: 50

Övriga utgifter för fastigheten.

Uppvärmning	kr. 160:—
Skatter	» 65:—
Sotning	» 5:—
Försäkring	» 40:—
Underhåll och reparationer	» 50:—
	<hr/>
	320:—

Kr. 728: 50

Om standardhyran avrundas till 730 kronor skulle i detta exempel egnahemsägarens verkliga hyror med 30, 40 och 50 % subvention komma att uppgå till 511, 438 och 365 kronor eller respektive 45: 50, 39:— och 31: 50 kronor mindre än i förra fallet.

Även om man tager för givet, att vederbörande egnahemsägare själv utför å fastigheten behövliga årliga reparationer, och vidare förutsätter, att bränsle- kostnaderna åtminstone vissa år kunna bringas ned till en nivå, understigande de i beräkningarna angivna, torde var och en, som är förtrogen med de ekonomiska förhållandena på landsbygden, utan tvekan kunna medgiva, att påståendet om att ovan exemplifierade hyror icke kunna erläggas av de fattigaste och samtidigt oftast de barnrikaste befolkningsskikten på landsbygden är synnerligen väl grundat. Antalet arbetare med skogs- och flottningsarbete som huvudnäring uppgår till drygt 80 000, och därtill komma andra grupper på landsbygden, vilka i fråga om sysselsättning och in-

komstförhållanden äro att jämställa med skogs- och flottningsarbetare. Även under mycket goda år, då sysselsättningsgraden och lönerna äro högre än eljest, torde dessa arbetargrupperns inkomster knappast uppgå till 1 200 kronor för att under lågkonjunkturer sjunka till belopp, väsentligen understigande 1 000 kronor. Inom här åsyftade befolkningslager återfinnas dock procentuellt sett det största antalet barnrika familjer, den högsta trångboddhetsfrekvensen och det största antalet bostäder, vilka enligt Bostadssociala utredningens betänkande nr 43/1937 rubriceras såsom »förfallna».

Med stöd av förestående motivering torde ännu en gång böra framhållas, att föreliggande förslag till bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer på landsbygden icke på nöjaktigt sätt skapar möjlighet för skogsbygdernas folk att erhålla ur storleks- och kvalitetssynpunkt lämpliga och ändamålsenliga bostäder. Att detta till fullo insetts av Bostadssociala utredningen framgår av redogörelse i propositionen å sidan 26. På denna sida återges nämligen ett resonemang, gående ut därpå, att arbetarsmåbrukslånen borde kombineras med ett extra belopp, förslagsvis 1 000 kronor, som en engångshjälp till barnrika familjer, som erhållit arbetarsmåbrukslån. Tillskottet skulle avse att täcka kostnaderna för en större och framför allt bättre utrustad bostad, vilket vore motiverat därav, att större familjer ha större behov av utrymme och hygieniska anordningar. Tyvärr ansågo sig de sakkunniga icke befogade att lägga fram några detaljerade förslag till modifieringar i gällande regler för arbetarsmåbrukslånen. Likaså har chefen för socialdepartementet vid föredragning i statsrådet den 5 juni 1936 om utredning om viss utvidgning av bostadssubventionen uttalat: »De folkhygieniska och familjesociala krav, som bostadsanskaffningslånen och familjebidragen avse att tillgodose, göra sig med samma styrka gällande i fråga om landsbygden. De förbättringsbidrag, som under senare år utgått, ha visserligen kraftigt bidragit till att förbättra bostadsbeståndet på landsbygden, men det torde icke kunna förnekas, att för betydande delar av landsbygdens hushåll, *icke minst skogsarbetarnas*, — och särskilt för familjer med många barn — bostadsförhållandena fortfarande äro otillfredsställande i fråga om såväl bostadens kvalitet som rymlighet.»

Med all önskvärd tydlighet framgår av det nyss anförda citatet, att chefen för socialdepartementet avsett, att skogsarbetarhushållens bostadsfråga i särskild grad vore värd uppmärksamhet. I den framlagda propositionen ha emellertid de givna intentionerna icke fullföljts, ty förslaget som sådant har blott begränsad räckvidd. För städernas och landsbygdens industrialiserade och bättre avlönade befolkningsgrupper torde förslaget kunna betraktas som fullt tillfredsställande och ägnat att väcka allmän belåtenhet, men icke så bland skogsbygdernas fattigare befolkning. I propositionen anges visserligen annuiteterna, sedan familjebidraget frånräknats, till respektive 170, 90:50 och 11 kronor. Vid en jämförelse med de årliga avgälderna för ett arbetarsmåbrukslån torde man få betrakta dessa som åtskilligt förmånligare än

här diskuterade låne- och subventionsform. Arbetarsmåbrukslånen äro som bekant räntefria under de första 30 åren. Avbetalningsskyldighet inträder först efter 5 år, och den årliga amorteringen belöper sig till omkring 130 kronor, som således motsvarar annuiteterna för bostadsanskaffningslån enligt proposition nr 190. Härtill kommer även för en arbetarsmåbrukslåntagare posten »övriga kostnader för fastigheten». Men ur den utgiftssumma, som denna gemensamma rubrik döljer, kan man omedelbart utmönstra bränslekostnaderna (150 kronor), ty ett arbetarsmåbruk förutsattes i allmänhet äga skog till bränsle och därjämte något virke för husbehov. Med en mycket försiktig uppskattning av värdet av jordbruksprodukterna från ett arbetarsmåbruk, som varit föremål för odling under fem år, och förut erlägges ingen avbetalning, bör man dock våga ange detta till omkring 200 kronor per år. Den gjorda jämförelsen bekräftar min åsikt, vilket är helt naturligt, ty arbetarsmåbruken avse icke blott att bereda sina innehavare bättre bostad utan ha därjämte även till syfte att lämna tillskott till den otillfredsställande försörjning, som beredes utöfvarna av det säsongbetonade skogs- och flottningsarbetet.

Av skilda orsaker, som här måste förbigås, torde den för här berörda arbetargrupper så värdefulla arbetarsmåbruksrörelsen aldrig kunna erhålla en sådan omfattning, att den kan bereda någon större del av dem lättnad i bostads- och försörjningsproblemet. Man har tvärtom grundad anledning antaga, att många — inte minst de barnrika familjerna — fortfarande komma att få söka klara sig med de blygsamma inkomster, som det tidvis återkommande arbetet i skogarna och vid åarna, sjöarna och floderna kan inbringa. Av såväl humanitära som befolkningspolitiska skäl ha statsmakterna i olika avseenden med kraft gripit in för att stödja och hjälpa de befolkningslager, som ekonomiskt äro sämst ställda, och fastän problemet om hur det allmänna lämpligast och effektivast skall sätta in sitt stöd för att åstadkomma bättre bostadsförsörjning för skogsbygdens folk icke tillhör de lättaste att lösa, böra dock vissa utvägar stå öppna härtill. En förlängning av amorteringstiden till exempelvis 30 år bringar visserligen ned annuiteten med omkring 80 kronor till 262 i st. f. 342 kronor. Men då de sakkunniga räkna med, att familjebidrag i regel blott kommer att utgå under tio à femton år, är sådan förlängning av amorteringstiden knappast att förorda, ty sedan familjebidraget upphört att utgå, bleve det måhända för egnahemsägaren omöjligt erlägga både annuiteter och ränta.

För min del håller jag före, att en viss hyfsning av problemet vunnas, om man — i likhet med vad som är fallet för arbetarsmåbrukslånen — tillämpade räntefrihet för hela bostadsanskaffningslånet under amorteringstiden. I propositionen förutsattes, att familjebidraget icke får överstiga de sammanlagda ränte- och annuitetsbelopp, som årligen skola erläggas till statsverket. Detta innebär ju, att mindre bemedlade, barnrika familjer med 5 barn, under förutsättning att bostadsanskaffningslånen gjordes räntefria under amorte-

ringstiden, blott erhöle en lättnad i sina utgifter med 11 kronor per år. Men för familjer med 3 barn skulle avgifterna till statsverket sjunka från 170 kronor till 59: 50 kronor och för familjer med 4 barn från 90: 50 kronor till noll kronor. Kvar stod dock för alla tre grupperna de i exemplet beräknade utgifterna för fastigheten i övrigt, som uppskattades till 385 kronor. Även ett hyresbelopp av den storleken, reducerat med underhållskostnaderna — 100 kronor —, vilka tänkas kunna till största delen täckas genom egnahemsägarens eget arbete på fastigheten, utgör i och för sig en mycket dryg part av en inkomst på 1 200 à 1 300 kronor. Det belopp, som återstår till att bestrida utgifter för mat och kläder, sedan hyra är erlagd, motsvarar icke så särdeles många kronor per konsumentenhet i en familj om 5 à 6 personer.

Principen om räntefrihet vid stödåtgärder till vissa befolkningslager är redan godtagen av riksdagen, och förslaget innebär således icke något nytt härutinnan. Med samma motivering kan man likaså avböja den invändningen, att ett bifall till förslaget skulle otillbörligt gynna vissa folkgrupper. Hela vår socialpolitik bygger för övrigt på en gränsdragning mellan olika befolkningsskikt i avseende på deras ekonomiska möjligheter, och detta förslag vilar ju helt på grundsatser, som knätsattes, när riksdagen godkände det för norrländsk befolkning så betydelsefulla förslaget om inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond.

En bostadssubvention för skogsbygdernas befolkning efter de av mig skisserade riktlinjerna åstadkommer givetvis stegrade kostnader för det allmänna, ehuru dessa säkerligen komme att bli ganska måttfulla, enär den befolkningsgrupp, som här avses, är relativt liten. Utan att direkt göra något yrkande vill jag dock i detta sammanhang föra fram den tanken till övervägande, huruvida icke egnahemsägare, som erhållit bostadsanskaffnings- eller ombyggnadslån räntefritt under amorteringstiden, i stället skulle åläggas att betala även den del av lånet, vilken enligt propositionen avses att efterskänkas. De $\frac{4}{9}$ av det ursprungliga lånet, som återstode efter tjugu år, torde med all säkerhet utan borgen och mot relativt låg ränta kunna placeras på öppna marknaden. Även om ränteavgifter tillsammans med fastighetens onera bleve ganska betungande, har man anledning antaga, att en egnahemsägare, som till $\frac{5}{9}$ redan betalt sin stuga, sporrades till det yttersta för att fortfarande få behålla den i sin ägo. Detta bjöde måhända många gånger på mindre svårigheter än de, vilka förefinnas under den tid, då barnen äro minderåriga och blott tarva vård och kostnader utan att i gengäld kunna prestera nyttigt arbete. I icke så få fall torde också något av barnen kunna övertaga föräldrahemmet. I och för sig är det givetvis icke önskvärt, att föräldrar, sedan statssubventionen upphört att utgå, måhända bleve tvingade att sälja sitt hem, men det vore ännu mindre önskvärt med hänsyn till barnens bästa, om lånevillkoren så utformades, att ekonomiskt hårt betryckta föräldrar aldrig mäktade skaffa sig och dem ändamålsenlig bostad. Om frågan ses ur befolkningspolitisk och folkhygie-

nisk synpunkt, torde valet icke vara så svårt att göra. Under alla omständigheter skulle de ökade kostnader, som räntesubvention komme att åsamka det allmänna, väsentligen kunna begränsas, om bestämmelsen om engångssubvention bortföлле.

Vid eventuellt bifall till här framlagda förslag torde icke anslagsbehovet för nästa budgetår komma att förändras, varför jag icke sökt verkställa någon kostnadsberäkning, vilket för övrigt nu vid reformens genomförande ställer sig hart när omöjligt.

Med stöd av förestående motivering får jag sålunda hemställa,

1) att riksdagen måtte besluta medgiva mindre bemedlade barnrika familjer på landsbygden, tillhörande de befolkningsgrupper, vilka enligt utfärdade bestämmelser äga möjlighet erhålla lån ur arbetarsmåbrukslånefonden, att komma i åtnjutande av bostadsanskaffningslån för såväl nybyggnad som förbättring och ombyggnad av äldre bostadshus på följande grunder: Under de första tjugu åren skola bostadsanskaffningslån utgöras dels till $\frac{4}{9}$ av en stående ränte- och amorteringsfri del och dels till $\frac{5}{9}$ av en räntefri amorteringsdel. Sedan amorteringsdelen helt återbetalats, skall förfaras med den stående delen på sätt föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition.

2) att vederbörande utskott måtte anmodas låta i lagtexten utforma erforderliga jämkningar och förändringar, vilka kunna stå i samband med ovan ställda yrkande.

Stockholm den 17 mars 1938.

Nils A. Larsson,
Östersund.

I motionens syfte instämma:

Axel Bäckström.

Lars Jonsson
i Haverö.

Nils Olsson
i Rödningberg.

Emil Näsström.

Ernst Hage.

Uddo R. Jacobson.

K. G. Wiklund.

E. W. Norén.

Elof Lindberg.

Ernst Berg.

Karl Mäler.